C/2026/67

30.1.2026 г.

Становище на Европейския икономически и социален комитет

Укрепване на европейските ценности в страните кандидатки чрез подкрепа за сектора на обществените услуги и овластяване на социалните партньори и организациите на гражданското общество

(проучвателно становище по искане на датското председателство)

(C/2026/67)

Главен докладчик: **Kristina AALTONEN**

Съветник	Lorenzo TAMBURRINI
Решение на Пленарната асамблея	25.2.2025 г.
Правно основание	Член 47, параграф 1 от Правилника за дейността
Искане за консултация	7.2.2025 г., писмо от датското председателство на Съвета на ЕС
Правно основание	Член 304 от Договора за функционирането на Европейския съюз
Компетентна секция	„Външни отношения“
Приемане от секцията	9.9.2025 г.
Приемане на пленарна сесия	23.10.2025 г.
Пленарна сесия №	600
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	211/0/3

1. Заключения и препоръки

1.1. Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК) подчертава ключовата роля, която социалните партньори и организациите на гражданското общество в страните кандидатки и в държавите — членки на ЕС, играят в процеса на разширяване на ЕС. Тяхното активно участие е от съществено значение за подкрепата на прехода на страните кандидатки към всеобщите основни ценности на Организацията на обединените нации (ООН) и Европейския съюз (ЕС): демокрацията, правата на човека, трудовите права и върховенството на закона.

1.2. ЕИСК препоръчва на Европейската комисия, в рамките на Инструмента за предприсъединителна помощ и други съответни контексти, следното:

— социалните партньори от страните кандидатки да бъдат канени като наблюдатели както в междусекторните, така и в секторните структури за социален диалог на равнището на ЕС и тяхното участие да се финансира от Комисията. Това би позволило ранното запознаване с практиките на ЕС и би подпомогнало обучението;

— програмите и инструментите за финансиране на ЕС би трябвало да бъдат стратегически насочени към укрепване на социалните партньори и организациите на гражданското общество в страните кандидатки, включително социалния и гражданския диалог;

— да се приоритизират, насърчават и финансират партньорства и инициативи за взаимно обучение между социалните партньори и организациите на гражданското общество от държавите — членки на ЕС, и страните кандидатки за насърчаване на взаимния обмен и изграждането на капацитет;

— гаранцията за младежта, плановете за растеж и програмата за реформи да се използват като средство за укрепване на социалния диалог;

— да се търсят активно полезни взаимодействия с други участници, по-специално Международната организация на труда, за да се гарантира съгласуваност, да се избягва дублирането на усилия и да се засили въздействието на подкрепата на ЕС за социалния диалог и изграждането на капацитет в страните кандидатки.

1.3. ЕИСК подчертава, че:

— социалните партньори, представляващи работодателите и по-специално служителите в сектора на публичните услуги, следва да бъдат признати за ключови фактори за насърчаване на общественото доверие, демократичните институции и ефективния социален диалог;

— сътрудничеството между публичните органи и гражданското общество следва да бъде засилено и институционализирано като част от подготвителната работа за присъединяване;

— други органи и институции на ЕС би трябвало да следват като добра практика подхода на ЕИСК — първият орган на ЕС, който прилага принципите на постепенно присъединяване и включва страните — кандидатки за членство в ЕС, в работата си, определяйки „членове от страните — кандидатки за присъединяване“;

— страните кандидатки следва да бъдат насърчавани да включват социалните партньори и съответните организации на гражданското общество в своите мониторингови комитети, за да се подобрят изпълнението, координацията и наблюдението на процеса, като същевременно се гарантира редовна оценка на представителността.

2. **Общи бележки**

2.1. Процесът на присъединяване се ръководи от критериите за присъединяване (известни също като критериите от Копенхаген) и се основава на достиженията на правото на ЕС. От страните кандидатки се очаква да покажат, че са създали правни рамки и стабилни институции, които гарантират демокрацията, върховенството на закона, правата на човека и защитата на малцинствата.

2.2. Това очакване се подсилва от международните инструменти и стандарти, включително основните конвенции на Международната организация на труда (МОТ) за синдикалната свобода (№ 87) ([1]), правото на колективно договаряне (№ 98) ([2]) и тристранните консултации (№ 144) ([3]). В тези конвенции е установено значението на признаването на социалните партньори и осигуряването на структуриран диалог в националните процеси на политиката.

2.3. Разширяването на ЕС не е просто политически и институционален процес; то е фундаментално ценностно ориентиран процес. Страните кандидатки трябва да постигнат съответствие с универсалните основни ценности и принципи на ООН и ЕС. Това съответствие трябва да надхвърля официалното законодателство и да включва силни демократични институции, активно гражданско участие и социален и граждански диалог на всички равнища.

2.4. Войната в Украйна отново насочи вниманието към стратегическото значение на разширяването на ЕС като геополитическа необходимост. От съществено значение е съседните държави да се присъединят към демократичен световен и европейски ред, основан на правила, на международното право, мултилатерализма и принципите, залегнали в Устава на ООН.

2.5. ЕИСК насърчава Европейската комисия и други институции да установят и насърчават най-добрите практики от предишни и настоящи страни кандидатки, включително:

— как работодателите и синдикалните организации в обществения сектор са подкрепили конструктивно процесите на реформи и изграждането на институции;

— как сътрудничеството между гражданското общество и публичната администрация е подобрило прозрачността, усилията за борба с корупцията и публичната отчетност;

— как механизмите за социален и граждански диалог са допринесли за защитата на основните права и укрепването на демократичните институции.

([1]) Конвенция № 87 на МОТ за синдикалната свобода и закрилата на правото на синдикално организиране.
([2]) Конвенция № 98 на МОТ за правото на организиране и на колективно договаряне.
([3]) Конвенция № 144 на МОТ за тристранните консултации (Международни трудови стандарти).

2.6. ЕИСК призовава настоятелно Комисията да разгледа явните опити за потискане на гражданското пространство и независимите медии и да отрази тези въпроси по-отчетливо в стратегията за разширяване и в докладите по държави. Би било желателно всички страни кандидатки и потенциални кандидатки за членство в ЕС да бъдат включени в докладите относно върховенството на закона и основните права.

3. **Подкрепа за социалните партньори и организациите на гражданското общество**

3.1. ЕИСК се позовава на предишните си становища относно върховенството на закона и демократичните ценности, в които се подчертава значението на съдържателното участие на гражданското общество ([4]), и потвърждава отново ключовата роля, която организациите на гражданското общество играят за демокрацията ([5]). ЕИСК подчертава ключовата роля на гражданското общество за гарантиране на прозрачност и отчетност в процеса на докладване относно върховенството на закона в ЕС, призовавайки настоятелно за включването му на всички етапи с цел повишаване на демократичната легитимност и прецизност. ЕИСК изтъква, че гражданското общество играе жизненоважната демократична роля за по-широкото изразяване на позициите на гражданите и за защитата на правата и настоятелно призовава за по-голяма подкрепа от ЕС чрез финансиране, гаранции и намалена тежест за засилване на неговото въздействие и издръжливост.

3.2. Освен това ЕИСК препраща към предишните си становища относно социалния диалог, гражданския диалог и демокрацията на участието и участието на младите хора в социалния и гражданския диалог ([6]). ЕИСК изтъква значението на стабилния социален диалог за изготвянето на справедливи икономически и социални политики. Той призовава за по-силно колективно договаряне, съдържателен тристранен ангажимент и подкрепа за рамките на национално равнище. Следва да се създадат и въведат прозрачни институционализирани структури за участие и консултации. Той призовава за по-силна стратегия на ЕС за граждански диалог, включително план за действие, годишно информационно табло и граждански панели, за да се укрепи демокрацията на участието и да се приложи ефективно член 11 от ДЕС. Той подчертава необходимостта от пълноценно участие на младите хора в социалния и гражданския диалог и призовава за приобщаващо изготвяне на политики, структурно участие и подкрепа за уязвимите младежки групи. ЕИСК подчертава отново и значението на интегрирането на гражданския и социалния диалог в страните кандидатки посредством всеобхватна законодателна рамка.

3.3. Съвместните консултативни комитети (СКК) предоставят ефективни платформи за насърчаване на взаимното обучение, гражданския диалог и пилотното сътрудничество. Те играят важна роля в проследяването на преговорите за присъединяване към ЕС и насърчаването на институционалния диалог с органите на ЕС.

3.4. ЕИСК настоятелно призовава институциите на ЕС да възприемат стратегически и приобщаващ подход към бъдещите разширявания. Свободното и автономно гражданско общество е от съществено значение за защитата на демокрацията, по-специално за защитата на основните права и свободи и за противодействие на възхода на популизма. Организираното гражданско общество действа в обществен интерес чрез демократични средства и може да преодолее пропастта между държавните институции и обикновените граждани. То осигурява пространство, в което хората могат да изразяват своите опасения, да защитават правата си и да демонстрират ненасилствена гражданска ангажираност. Основано на споделени ценности, гражданското общество отразява гласовете на различни общности, включително на най-уязвимите.

3.5. ЕИСК призовава съществуващите инструменти на ЕС, като например Инструмента за предприсъединителна помощ (ИПП III), да се използват по-ефективно в подкрепа на демократичните участници в страните кандидатки, включително механизми като повторното предоставяне на безвъзмездни средства с цел достигане до всички области и уязвими групи.

([4]) Становище на Европейския икономически и социален комитет — Оценка на годишните доклади на Европейската комисия относно върховенството на закона в Европейския съюз (становище по собствена инициатива) (ОВ C, C/2025/1184, 21.3.2025 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1184/oj).

([5]) Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Подкрепа и финансиране за гражданското общество в областта на основните права, върховенството на закона и демокрацията“ (становище по собствена инициатива) (ОВ C, C/2023/861, 8.12.2023 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/861/oj).

([6]) Становище на Европейския икономически и социален комитет относно предложение за препоръка на Съвета относно укрепването на социалния диалог в Европейския съюз [COM(2023) 38 final — 2023/0012 (NLE)] и относно съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите относно „Укрепване на социалния диалог в Европейския съюз: оползотворяване на пълния му потенциал за управление на справедливи преходи“ [COM(2023) 40 final] (ОВ C 228, 29.6.2023 г., стр. 87); Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Укрепване на гражданския диалог и демокрацията на участието в ЕС: пътят напред“ (проучвателно становище по искане на белгийското председателство) (ОВ C, C/2024/2481, 23.4.2024 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj); Становище на Европейския икономически и социален комитет — Участие на младежта в социалния и гражданския диалог в Средиземноморския регион (становище по собствена инициатива) (ОВ C, C/2025/1189, 21.3.2025 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1189/oj); Становище на Европейския икономически и социален комитет — Значението на институционализирането на гражданския и социалния диалог в страните — кандидатки за членство в ЕС, и страните партньори (становище по собствена инициатива) (ОВ C, C/2025/5152, 28.10.2025 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/5152/oj).

3.6. Това включва целенасочена подкрепа за социалните партньори, включително в сектора на обществените услуги, и организациите на гражданското общество и разработването на програми за изграждане на капацитет, които насърчават универсалните и европейските ценности чрез партньорство, диалог и гражданска ангажираност.

3.7. ЕИСК препоръчва в следващата многогодишна финансова рамка да се даде приоритет на финансирането на платформи, които улесняват транснационалното сътрудничество между социалните партньори и организациите на гражданското общество в държавите — членки на ЕС, и страните кандидатки. Тези партньорства могат да насърчат обмена на знания, взаимната подкрепа и споделения ангажимент към европейските ценности. Добър пример е мрежата за устойчива градска мобилност CIVINET Словения-Хърватия-Югоизточна Европа ([7]).

4. **Обществените услуги като основа за демокрацията и доверието**

4.1. Процесът на привеждане на страните кандидатки в съответствие със споделените демократични принципи и ценности на ЕС изисква широка обществена ангажираност. Работодателите и работниците от публичния сектор, които работят в тясно сътрудничество с гражданското общество, не са просто изпълнители, а трансформиращи фактори при изготвянето, прилагането, мониторинга и оценката на политиките. Тяхното активно и структурирано участие може да гарантира, че демократичните норми, правата на човека и върховенството на закона са вградени ефективно в институциите и ежедневието.

4.2. В този контекст ЕИСК подчертава, че добре функциониращият и основан на правата публичен сектор, подкрепен от ангажирани и компетентни работодатели и работници, е от решаващо значение за прилагането на тези ценности на практика. Следва да се създадат и въведат прозрачни институционализирани структури за участие и консултации.

4.3. Прозрачните, професионални и отговорни обществени услуги са жизненоважни за изграждането и поддържането на доверието на гражданите в политическите и административните институции. Именно чрез тези институции ключовите елементи на демократичния живот — достъпът до правосъдие, равното третиране, предоставянето на услуги — се осъществяват и се ползват от населението.

4.4. Чрез структуриран социален диалог организациите на работодателите и синдикалните организации допринасят за насърчаването на достойни условия на труд, приобщаващо управление, зачитане на трудовите права и върховенството на закона. Тяхната роля в определянето и предоставянето на обществени услуги подкрепя прехода към основните ценности на Европейския съюз.

4.5. Същевременно сътрудничеството между публичните органи и организациите на гражданското общество е от основно значение за осигуряване на откритост, гражданско участие и отчетност в управлението. Това сътрудничество би трябвало да бъде активно подкрепяно и институционализирано като постоянен инструмент за насърчаване на демократичната устойчивост и социалното сближаване в страните кандидатки.

4.6. Специално внимание следва да се обърне на сътрудничеството между публичния сектор на страните кандидатки и ЕС, включително съвместни проекти, обучения и партньорско обучение, които изграждат демократичен капацитет и административен професионализъм.

4.7. ЕИСК подчертава, че образователните системи са крайъгълен камък на демократичната устойчивост и ключов инструмент за насърчаване на върховенството на закона, основните права и приобщаващото гражданство. Учителите са ключови участници в този процес. В много държави от източното съседство, по-специално в тези с постсъветско наследство, значителна част от преподавателите първоначално са били обучавани по централизирани, авторитарни педагогически модели. В тези системи често е липсвал акцент върху критичното мислене, плурализма или демократичното участие. С оглед на това ЕИСК призовава Комисията и националните органи да дадат висок приоритет както в настоящите, така и в бъдещите програми на ИПП, на непрекъснатото професионално развитие на учителите, с акцент върху гражданското образование, демократичните ценности и правата на човека. Това е в съответствие с конкретните цели на Регламента за ИПП ([8]), които включват насърчаване на демократичното управление и зачитането на основните права, както и насърчаване на приобщаващото образование и заетостта, особено за младите хора. ЕИСК призовава, по целесъобразност, програмата „Еразъм+“ и други релевантни програми на ЕС да се използват за постигането на тези цели.

([7]) https://civinet-slohr.eu/hr/english/.

([8]) Регламент (ЕС) 2021/1529 на Европейския парламент и на Съвета от 15 септември 2021 година за създаване на Инструмент за предприсъединителна помощ (ИПП III) (ОВ L 330, 20.9.2021 г., стр. 1).

4.8. ЕИСК подчертава също значението на неформалното образование, което овластява гражданите, гражданското общество и публичните институции чрез изграждане на умения, насърчаване на демократичните ценности и засилване на гражданското участие. То насърчава приобщаващия диалог, укрепва социалното сближаване и подкрепя прозрачните стълбове на управлението, които са ключови за процеса на присъединяване към ЕС.

4.9. ЕИСК подчертава необходимостта от защита и насърчаване на професионалната автономност на учителите, включително педагогическата свобода и институционалната независимост. Автономността е предпоставка на учителите да се даде възможност да насърчават открития диалог, критичното мислене и осведомеността за правата в класната стая. ЕИСК настоятелно призовава Комисията активно да подкрепя реформи, които гарантират академичната свобода и професионалната автономност, защитават преподавателите от репресии и осигуряват съдържателно участие на преподавателите в разработването на политики в областта на образованието. Професионалната автономност на учителите е от съществено значение за изграждането на демократична култура и институционално доверие.

Брюксел, 23 октомври 2025 г.

Председател

на Европейския икономически и социален комитет

Séamus BOLAND